

Paul VI

Humanae vitae

Rundskrivelse om samlivet i ægteskabet af 25. juli 1968

Til alle katolske biskopper, præster og troende samt alle mennesker af god vilje.

Ærede brødre, kære sønner!

Mand og kvinde bliver Skaberens frivillige og ansvarsbevidste medarbejdere, når de ved at indgå ægteskab påtager sig den overordentlig vigtige opgave at give livet videre til næste generation. Denne opgave er altid en kilde til stor glæde for dem, men er ofte forbundet med ikke ringe vanskeligheder og bekymringer.

Det har altid været et samvittighedsspørgsmål for ægtefæller, hvordan de på rette måde skulle løse opgaven. Men de senere års udvikling har medført så store forandringer, at der er opstået en række nye problemer, som Kirken ikke kan se bort fra, da de er af den største betydning for menneskets liv og menneskets lykke.

I. PROBLEMET OG LÆREEMBEDETS MYNDIGHED

2. De forandringer, der er sket, er betydningsfulde, men af forskellig art.

Den første er den såkaldte befolkningsekspllosion. Der er mange, som frygter, at verdens befolkning vokser så hurtigt, at levnedsmiddelproduktionen ikke kan holde trit, så der opstår store vanskeligheder for mange familier og for udviklingslandene, og at dette kan friste de offentlige myndigheder til at imødegå befolkningstilvæksten med yderliggående midler.

Den anden er de nuværende arbejds- og boligforhold og de øgede krav, der stilles på det økonomiske område – især ved ungdommens opdragelse og uddannelse. Alt dette gør, at det ofte er vanskeligt at tage ansvar for en stor børneflokk.

Den tredje er det ændrede syn på kvinden som person og på hendes stilling i samfundet.

Hertil kommer, at man tillægger ægtefællernes kærlighed en anden værdi for ægteskabet, og ud fra dette syn vurderes det ægteskabelige samliv anderledes.

Endelig har mennesket gjort forbausende fremskridt i retning af at beherske og udnytte naturkræfterne ved hjælp af fornuften. Det går så vidt, at mennesket søger at udstrække sit herredømme til hele tilværelsen: legemet, sjælen, samfundet, ja, endogså de love, der styrer videregivelsen af liv.

Nye spørgsmål

3. Denne situation rejser nye spørgsmål. Det første spørgsmål er, om man ikke bør tage de hidtil gældende etiske krav op til fornyet overvejelse - i betragtning af de forandrede livsvilkår og af den betydning, det ægteskabelige samliv har for det harmoniske forhold mellem ægtefællerne og for deres gensidige troskab. Især når man tænker på, at disse krav ikke kan opfyldes uden ofre, der undertiden fordrer overmenneskelige anstrengelser.

Det andet spørgsmål er, om man ikke her kan anvende det såkaldte "helhedsprincip", dvs., om den hensigt: at begrænse frugtbarheden i overensstemmelse med fornuftens krav, gør, at anvendelsen af svangerskabsforebyggende midler bliver en tilladt og fremsynet fødselsregulering. Om man derfor ikke kan sige, at det formål: at sætte børn i verden, snarere gælder det ægteskabelige liv i sin helhed end dets enkelte handlinger taget hver for sig.

Det sidste spørgsmål er, om ikke den øgede ansvarsbevidsthed hos mennesket af i dag har indledt en ny epoke, hvor fødselsregulering er blevet en opgave, som bedre overlades til fornuft og fri vilje end til organismens biologiske lovmæssighed.

Fortolkning af moralloven

4. Disse spørgsmål kræver utvivlsomt, at Kirkens læremyndighed på ny og mere dybtgående overvejer principperne for ægteskabets etik. De hviler på den lov, der er nedlagt i menneskets inderste væsen (lex naturalis), men er belyst og beriget af Guds åbenbaring.

Ingen troende vil bestride, at også fortolkningen af denne etiske lov hører ind under Kirkens læremyndighed. Ingen kan være i tvivl om, at Jesus Kristus - som Vore forgængere ofte har erklæret! - har indsat Peter og de øvrige apostle til

på sikker måde at bevare og udlægge hele denne lov, dengang han gav dem del i sin guddomsmyndighed og udsendte dem for at lære alle folkeslag, hvad han havde befalet" (Matt 28,18-19). Det drejer sig vel at mærke ikke blot om den lov, som findes i evangeliet, men også om den lov, der er nedlagt i menneskets inderste væsen. Fordi Guds vilje også udtrykker sig gennem denne lov, er det nødvendigt nøje at rette sig efter den for at blive frelst' (Matt 7,21). I lydighed mod denne opgave har Kirken altid - men i nyere tid mere udførligt - fremsat den samme lære om ægteskabets inderste væsen og ægtefællers pligter og rettigheder.

Forberedende undersøgelser

5. Ansvar for netop denne opgave foranledigede Os til at videreføre og udvide den kommission, som Johannes XXIII havde nedsat i marts 1963. Denne store kommission var sammensat af eksperter på alle områder, der vedrørte sagen - også ægtepar, hvad familielivet angik. Kommissionen skulle ikke blot fremskaffe oplysninger om problemerne vedrørende det ægteskabelige samliv og om fødselsregulering. Den skulle også fremlægge resultaterne af disse undersøgelser, således at Kirkens læremyndighed kunne give et fyldestgørende svar - det, som de troende og verdensoffentligheden ventede på.

Det arbejde, disse eksperter har gjort, og de udtalelser og råd, adskillige af biskopperne - dels uopfordret, dels efter Vort ønske - har givet Os, har gjort det muligt for Os mere indgående at overveje alle sider af dette problem. Vi bringer her alle en oprigtig tak.

Læreembedets svar

6. De resultater, som kommissionen kom til, har Vi dog ikke kunnet betragte som sikre og endelige. De kunne heller ikke fritage Os for forpligtelsen til personligt at overveje et så alvorligt spørgsmål. Dette skyldtes også, at der i kommissionen ikke var fuld enighed om de etiske krav, der skulle opstilles, men især, at der fremkom forslag til afgørelser, der afveg fra de krav til ægteskabet, som Kirken altid uændret har fastholdt. Derfor vil Vi nu - efter nøje at have studeret det materiale, der er forelagt Os, og efter moden overvejelse og indtrængende bøn - give Vort svar på disse alvorlige spørgsmål i kraft af den fuldmagt, der er givet Os af Kristus.

II

LÆREMÆSSIGE PRINCIPPER

7. Spørgsmålet om at sætte børn i verden må - som ethvert andet problem, der berører menneskelivet - ikke blot ses ud fra biologiske, psykologiske, befolkningsmæssige og samfundsmæssige synsvinkler, det må langt snarere ses i lyset af en helhedsopfattelse af mennesket og dets kald, ikke blot til et naturligt og jordisk liv, men også til et overnaturligt og evigt.

I deres forsøg på at forsvare kunstig fødselsregulering giver mange som grund, at såvel den ægteskabelige kærlighed som "ansvarsbevidst forældreskab" gør den nødvendig. Det er derfor påkrævet præcist at definere og beskrive disse to vigtige sider af det ægteskabelige liv. Dette gøres bedst ved, at Vi henholder Os til det som 2. Vatikankoncil for nylig med sin højeste autoritet har udtalt herom i pastoralkonstitutionen "Gaudium et Spes" ("Kirken i verden af i dag").

Guds kærlige plan

8. Vi forstår først den ægteskabelige kærligheds sande væsen og værdi, når vi betragter den ud fra dens dybeste kilde, Gud, der er kærlighed (1 Joh, 4,8), Faderen, "fra hvem ethvert faderforhold i himmel og på jord har sit navn" (Ef 3,15). Ægteskabet er derfor på ingen måde opstået tilfældigt eller ved naturkræfternes blinde spil. Skaberen har tværtimod i sin visdom indstiftet ægteskabet i den hensigt at virkeliggøre sin kærlighedsplan med menneskene. Ved den gensidige personlige hengivelse - som kun ægtefæller har ret til - stræber de efter at skabe et personernes fællesskab med henblik på en gensidig modning og udvikling. Derved bliver de i stand til at samarbejde med Gud på frembringelsen og opdragelsen af nye menneskeliv.

For den, der er døbt, får ægteskabet en højere værdi ved at være et sakramente, der betegner Kristi enhed med sin Kirke.

Kærligheden i ægteskabet

9. Set i dette lys træder den ægteskabelige kærligheds egenskaber og dens særlige krav tydeligt frem. Og det er af største vigtighed, at man helt forstår, hvad de rummer.

Kærligheden er for det første en fuldt personlig kærlighed, dvs. på en gang af legemlig og åndelig art. Den er derfor ikke kun drift eller lidenskab, men fremfor alt en indre holdning, som man beslutter sig til, og som skal bevares og vokse gennem det daglige livs glæder og sorger, så ægtefællerne bliver et hjerte og en sjæl, og sammen opnår deres fulde modning som personer.

Kærligheden er endvidere total kærlighed, dvs. en ganske særlig form for personligt venskab, hvor ægtefællerne modigt deler alt med hinanden uden uberettigede forbehold eller egoistiske beregninger. Den, der virkelig elsker sin ægtefælle, elsker ikke blot fordi han modtager noget af den anden, men for den andens skyld i glæde over at kunne gøre den anden rigere ved at give sig selv.

Dertil kommer, at ægteskabelig kærlighed er trofast kærlighed til en eneste indtil døden. Sådanne opfattede brud og brudgom det den dag de frit og bevidst bandt sig til hinanden i ægteskabet. Selvom ægteskabelig troskab fra tid til anden kan være vanskelig at gennemføre, kan dog ingen nægte, at den er mulig - den vidner tværtimod om ædelt sindelag og bærer sin løn i sig selv. Det eksempel, som så mange ægtefolk har givet i århundredernes løb, beviser, at troskab ikke blot stemmer med ægteskabets inderste væsen, men er kilde til inderlig og varig lykke.

Endelig er ægteskabelig kærlighed frugtbar, da den jo ikke er begrænset til det ægteskabelige samliv, men stræber efter at være varig og vil vække nyt liv. Ægteskabet og den ægteskabelige kærlighed er i følge sit inderste væsen rettet mod at få børn og opdrage dem. Børn er jo ægteskabets bedste gave og bidrager i højeste grad til forældrenes lykke.

Ansvarsbevidst forældreskab

10. Den ægteskabelige kærlighed kræver derfor også af forældrene, at de klart forstår deres forpligtelse til ansvarsbevidst forældreskab. Det lægger man med rette stor vægt på i dag; men det skal forstås rigtigt. Ansvarsbevidst forældreskab må imidlertid betragtes fra forskellige berettigede synspunkter, der nøje hænger sammen.

Med henblik på de biologiske processer betyder ansvarsbevidst forældreskab, at man forstår og respekterer, hvorledes de virker: forstanden opdager jo, at der i evnen til at formere sig findes biologiske love, der angår menneskets person som sådan.

Med henblik på drifts- og følelseslivet betyder ansvarsbevidst forældreskab, at det nødvendigvis må lægges ind under forstandens og viljens ledelse.

Med henblik på sundhedsmæssige, økonomiske, psykologiske og samfundsmæssige vilkår udøves ansvarsbevidst forældreskab både af dem, der tager en velovervejede og modig beslutning om at få mange børn og af dem, som af alvorlige grunde og under iagttagelse af de etiske krav bestemmer sig til - enten midlertidig eller for bestandig - ikke at få flere børn.

Ansvarsbevidst forældreskab indebærer endelig - og fremfor alt - en mere dybtgående forståelse af de almenyldige etiske krav, som må føres tilbage til Gud og som den rette samvittighed er i stand til at tyde. Ansvarsbevidst forældreskab kræver altså af ægtefællerne, at de fuldt ud forstår deres pligter over for Gud, sig selv, deres familie og samfundet, og i hvilken rækkefølge de bør opfyldes.

Deraf følger, at ægtefællerne med hensyn til forpligtelsen til at give livet videre ikke kan handle efter forgodtbefindende, som om de helt selvstændigt kunne bestemme, hvilken fremgangsmåde, der er etisk forsvarlig. De er tværtimod forpligtede til at forme deres handlinger efter Guds skaberplan, som den kommer til udtryk i ægteskabets og det ægteskabelige samlivs inderste væsen såvel som i Kirkens uændrede lære.

Overholdelse af naturretten (lex naturalis)

11. Den akt, hvorved ægtefællerne forener sig i ren og intim kærlighed og giver livet videre, er "etisk rigtig og værdifuld". Dette har det nylig afholdte Vatikankoncil mindet om. Den ophører heller ikke med at være etisk rigtig, selvom den kan forudses at være ufrugtbar af grunde, ægtefællerne ikke er herre over, da den stadig har til formål at udtrykke og styrke ægtefællernes samhørighed. Erfaringen viser jo også, at ikke ethvert samleje frembringer nyt liv. Gud har nemlig i sin visdom indrettet det således, at der findes biologiske love, som regulerer frugtbarheden, og dette giver allerede en vis afstand mellem fødslerne. Men hver gang Kirken har formået menneskene til at overholde den lov, der er nedlagt i menneskets inderste væsen (lex naturalis) - og som er fortolket i Kirkens uændrede lære har den dog fremhævet, at ethvert samleje principielt (per se) skal være rettet mod videregivelse af liv.

Forening i kærlighed og forplantning

12. Den lære, som Kirken ofte har gjort rede for, bygger på den uløselige sammenhæng, der findes mellem den ægteskabelige akts to betydninger: forening i kærlighed og forplantning. Denne sammenhæng har Gud villet og den kan ikke egenmægtigt brydes af mennesket. Samtidig med at den ægteskabelige akt, som den dybest set er tilrettelagt, knytter mand og hustru tæt til hinanden, gør den dem også i stand til at frembringe nyt liv efter de love, der gælder for mand og kvinde som sådanne. Kun ved at fastholde begge disse væsentlige sider: forening i kærlighed og forplantning, bevarer den ægteskabelige akt fuldt ud sin dobbelte betydning, på samme tid at være udtryk for gensidig, ægte kærlighed og at bevare forbindelsen til menneskets ophøjede kald til forældreskab. Vi er af den opfattelse, at netop vor tids mennesker er i stand til at indse, hvor rigtig og ægte menneskelig denne lære er.

Troskab mod Guds skaberplan

13. Man er nemlig med rette opmærksom på, at et samleje, der påtvinges den anden ægtefælle, uden hensyn til dennes tilstand og berettigede ønsker, ikke er en ægte kærlighedshandling; den fornægter tværtimod alt, hvad den rette etiske orden kræver i forholdet mellem ægtefællerne. Ligeledes må enhver, der overvejer sagen, indrømme, at en gensidig kærlighedshandling, der gennemføres således, at den ødelægger den mulighed til at videregive liv, som Skaberen har knyttet til den efter særlige love, både er et nej til Guds hensigt med indstiftelsen af ægteskabet og et nej til Guds vilje, Han, som er livets ophav. Bruger man derfor Guds gave på en sådan måde, at man helt - eller blot delvis - ophæver dens betydning og hindrer dens formål, er man i modsætning både til mandens og kvindens inderste væsen og det intime forhold mellem dem og sætter sig dermed op mod Guds plan og hans vilje. Hvis man derimod bruger den gave, som den ægteskabelige kærlighed er, på en sådan måde, at man respekterer forplantningens love, aflægger man vidnesbyrd om, at mennesket ikke er herre over livets kilder, men vil tjene den plan, Skaberen har fastlagt. For ligesom mennesket i det hele taget ikke har uindskrænket dispositionsret over sit legeme, har det heller ikke rådighed over sin forplantningsevne som sådan og det tillige af den særlige grund, at dens dybeste formål er at frembringe nyt menneskeliv, og Gud alene er livets kilde. "For menneskets liv må opfattes som helligt" minder Johannes XXIII om, "fordi det fra første færd kræver Guds skabende indgreb".

Ikke tilladte metoder til fødselsregulering

14. I overensstemmelse med disse fundamentale principper for en ægte menneskelig og samtidig kristen forståelse af ægteskabet må vi derfor endnu engang erklære: den direkte afbrydelse af et allerede påbegyndt forplantningsforløb og især en direkte abort må – selv om den sker af terapeutiske grunde - forkastes som metode til fødselsregulering.

Forkastes må ligeledes - som Kirken flere gange har erklæret - den direkte, vedvarende eller midlertidige sterilisation af mand eller kvinde.

Forkastes må endelig enhver handling, der enten har til formål at hindre befrugtningen eller som kan være et middel til det, hvad enten den sker forud for den ægteskabelige akt, under dens forløb eller i forbindelse med dens naturlige følger.

For at retfærdiggøre den ægteskabelige akt, der med forsæt er berøvet sin frugtbarhed, kan man ikke som gyldig grund fremføre princippet om "det mindre onde", eller at en sådan ægteskabelig akt udgør en helhed i forbindelse med tidligere eller efterfølgende frugtbare kønsakter, ja, endog skulle få del i deres etiske rigtighed.

Hvad angår princippet om "det mindre onde" er det ganske vist undertiden tilladt at tåle et mindre etisk onde for at undgå et større eller give plads for et højere gode; men det er dog aldrig tilladt, selv ikke af tungtvejende grunde, at gøre ting, der er slette i sig selv, for at opnå noget godt (Rom 3,8); det er ikke tilladt direkte at ville gøre noget, der i sig selv er i modstrid med den etiske orden og derfor uværdigt for mennesket, selvom det sker med det formål at beskytte eller fremme værdier for den enkelte, for familien eller for samfundet.

Hvad angår helhedsprincippet (se nr. 3) tager man endvidere ganske fejl, når man tror, at en ægteskabelig akt, der med vilje er berøvet sin frugtbarhed og derfor i sig selv er slet, kan betragtes som god i kraft af et ægteskabeligt liv, der i sin helhed er frugtbart.

Tilladte lægemidler

15. Kirken anser det derimod ikke for forkert at anvende lægelige behandlingsmidler, der er nødvendige til helbredelse af legemlige sygdomme - heller ikke, hvis man kan forudse, at de vil hindre forplantningen - så længe de - ligegyldig af hvilken grund - ikke bruges direkte for at forhindre den.

Samliv i ufrugtbare perioder

16. Over for Kirkens lære om ægteskabets etik (nr. 12-15) gør nogle - som tidligere (nr. 3) nævnt - i dag gældende, at mennesket har ret til med sin fornuft at råde over de kræfter, som naturen stiller til rådighed og rette dem mod et mål, der tjener menneskets vel. Nogle spørger derfor sig selv, om det ikke i mange tilfælde netop er i overensstemmelse med fornuften at anvende kunstig fødselsregulering, hvis man derigennem opnår fred og harmoni i familien og bedre betingelser for opdragelsen af børnene. På dette spørgsmål må der svares klart, at Kirken er den første som anerkender og anbefaler, at mennesket bruger sin fornuft i en opgave, der så nært knytter den fornuftbegavede skabning til sin Skaber; men at Kirken også understreger, at det kun må ske, idet man respekterer den orden, som Gud har fastlagt.

Når der derfor - af hensyn til ægtefællernes legemlige eller sjælelige tilstand eller af hensyn til de ydre omstændigheder - foreligger alvorlige grunde til at øge afstanden mellem to fødsler, lærer Kirken, at ægtefællerne har

lov til at følge den naturlige rytme i forplantningsevnen, så de kun har samleje i de ufrugtbare perioder og dermed kan regulere fødslerne uden at krænke de etiske principper, Vi lige har mindet om.

Kirken svigter ikke sine egne principper, når den på den ene side anser det for tilladt for ægtefæller at benytte sig af de ufrugtbare perioder, og når den på den anden side forkaster brugen af direkte svangerskabsforebyggende midler som altid utilladelig, selvom der stadig anføres begrundelser, der kan synes både etiske og tungtvejende. Der er nemlig en væsentlig forskel på de to tilfælde. I første tilfælde benytter ægtefællerne sig retmæssigt af en naturlig tilstand; i det andet tilfælde derimod hindrer de forløbet af en naturlig proces. Det er rigtigt, at ægtefællerne i begge tilfælde udtrykkeligt beslutter sig til af gyldige grunde at sikre sig mod svangerskab. Men det er på den anden side lige så rigtigt, at det dog kun i det første tilfælde kræves, at de afholder sig fra samleje i de frugtbare perioder, når et svangerskab af vægtige grunde er uønsket, medens de så i den ufrugtbare periode bruger samlejet til at udtrykke deres hengivenhed for hinanden og bevarer den gensidige troskab. Ved at forholde sig således giver disse ægtefæller virkelig vidnesbyrd om ægte kærlighed.

Følgerne af kunstig fødselsregulering

17. Hvor velbegrunder Kirken lære er på dette punkt, kan ethvert fornuftigt menneske overbevise sig endnu bedre om ved at overveje følgerne af en kunstig fødselsregulering.

Først må man være opmærksom på, at en sådan fremgangsmåde åbner en nem og bred vej for utroskab i ægteskabet og en almindelig forfladigelse af den etiske holdning. Man behøver ikke megen erfaring for at vide, hvor skrøbeligt mennesket er, og for at forstå, at mennesker har brug for en tilskyndelse til at være tro mod den etiske lov. Dette gælder især de unge, der påvirkes så stærkt af deres lidenskaber. Man skal ikke give dem et middel i hænde, der gør det nemt for dem at krænke loven. Man må ligefrem være bange for, at den mand, der har vænnet sig til at bruge svangerskabsforebyggende midler, til slut mister respekten for kvinden, og uden at bekymre sig mere om hendes legemlige og sjælelige ligevægt ender med at betragte hende som et middel til egoistisk tilfredsstillelse og ikke længere som den livsledsager, han skylder respekt og kærlighed.

Man bør endvidere tænke på, hvilket farligt våben man således giver de offentlige myndigheder i hænde, der ikke bekymrer sig om de etiske krav. Hvem ville kunne bebrejde en myndighed, at den anvendte de samme midler til løsning af samfundets problemer, som blev anset for tilladelige for ægtefæller til løsning af deres egne familieproblemer? Hvem ville kunne hindre en regering i at fremme, ja, endog - hvis det skønnedes nødvendigt - pålægge befolkningen brugen af de svangerskabsforebyggende midler, som den regnede for de mest effektive? Således kunne det ske, at man overlod det til det offentliges frie skøn at blande sig i ægtefællernes mest personlige og intime liv for at undgå de vanskeligheder, der opstår, når Guds lov skal overholdes af den enkelte i familien og i samfundet.

Grænser for menneskets råderet

Hvis man derfor ikke vil overlade opgaven at videregive livet til menneskers forgodtbefindende, må man nødvendigvis anerkende, at der er sat en absolut grænse for menneskets ret til at bestemme over sit eget legeme og dets funktioner; en grænse, som intet menneske - det være sig som privatperson eller udstyret med myndighed - har lov til at overskride. Denne grænse kan alene bestemmes af respekten for menneskeorganismen som helhed og dens naturlige funktioner, i overensstemmelse med de ovenfor nævnte principper og den rigtige forståelse af "helhedsprincippet", således som Pius XII har forklaret det.

Kirkens opgave

18. Man kan forudse, at denne traditionelle belæring vel ikke vil blive modtaget uden videre af alle. Dertil er der for mange røster, der taler imod Kirken og disse røster forstærkes gennem de moderne meddelelsesmidler. Men Kirken er ikke forbavset over at blive et "modsigelsens tegn" i lighed med sin stifter, Kristus (Luk 2.34). Men den undlader ikke af den grund ydmygt, men fast at forkynde hele den etiske lov - såvel den, der findes i menneskets inderste væsen, som den, der findes i evangeliet (nr. 4). Det er ikke Kirken, som har givet disse love. Den kan derfor heller ikke sætte sig til doms over dem; den kan kun bevare og udlægge dem. Den kan derfor aldrig erklære noget for tilladt, der er virkelig utilladeligt, da det altid vil være i indre strid med menneskets sande vel.

Kirken ved, at den bidrager til at genskabe en virkelig menneskeværdig kultur ved at forsvare ægteskabets etik i sin helhed. Den forpligter derfor mennesket til ikke at give afkald på sit personlige ansvar ved at støtte sig til tekniske midler. Derved forsvares den ægtefællernes værdighed. Tro mod Kristi lære og eksempel viser Kirken sig som en oprigtig og uegennyttig ven af menneskene. Den vil hjælpe dem - allerede her i denne verden "til som børn at få del i den levende Guds liv, han, der er alle menneskers fader".

III PASTORALE RETNINGSLINIER

19. Hvad Vi har sagt, ville ikke være et rammende udtryk for Kirkens tanker og bekymringer - den Kirke, der er alle folkeslags moder og lærer - hvis den kun indskærpede menneskene overholdelsen af og respekten for Guds lov om ægteskabet, men ikke styrkede dem i deres gennemførelse af en etisk forsvarlig fødselsregulering også under de vanskelige forhold, familier og folkeslag lider under i dag. Kirken kan jo ikke indtage nogen anden holdning over for menneskene end den, Kristus indtog: den kender deres skrøbelighed, har medlidenhed med folkeskarerne og tager sig af synderne; men kan ikke undlade at belære om det, som virkelig er loven for menneskets liv, det liv, som er genindsat i sin oprindelige værdighed og ledet af Helligånden.

20. Kirkens lære om fødselsregulering, der udlægger selve Guds lov, vil sikkert forekomme mange vanskelig eller ligefrem umulig at omsætte i praksis. Det er sandt, at den som alt stort og værdifuldt kræver et alvorligt forsæt og mange anstrengelser af den enkelte, af familien og af samfundet. Ja, det vil ikke være muligt at leve op til den uden hjælp fra Gud, der støtter og styrker menneskets gode vilje. Men ved nærmere eftertanke vil man forstå, at en sådan anstrengelse virker forædlende på mennesket og berigende på det menneskelige fællesskab.

Værdien af selvdisciplin

21. En etisk forsvarlig fødselsregulering kræver først og fremmest af ægtefællerne, at de kender og virkelig værdsætter de ægte værdier i menneskets og familiens liv, og at de anstrænger sig for at blive fuldt og helt herre over sig selv. Forstandens og viljens herredømme over driftslivet nødvendiggør uden tvivl askese, selvovervindelse, for at ægtefællernes følelser over for hinanden kan komme til udtryk på den måde, forholdene berettiger til - det gælder især i forbindelse med den periodiske afholdenhed.

Denne selvbeherskelse, der er et udtryk for den ægteskabelige renhed, er så langt fra at skade kærligheden mellem ægtefællerne, at den tværtimod øger dens menneskelige værdi. Den kræver en stadig indsats, men takket være dens gavnlige indflydelse kommer ægtefællernes personlighed til fuld udfoldelse, idet de beriges med åndelige værdier.

Den bringer harmoni og fred i familielivet og gør mange problemer lettere at løse. Selvbeherskelsen fremmer ægtefællernes gensidige hensyntagen, hjælper dem til at bandlyse egoismen, der er den ægte kærligheds fjende og forøger deres ansvarsbevidsthed. Forældrene får derved større mulighed for at få en dybere og mere effektiv indflydelse på deres børns opdragelse. Børnene og de unge vil vokse op i respekt for de ægte menneskelige værdier og udvikle deres ånds- og følelsesliv på en rolig og harmonisk måde.

Opdragelse til renhed

22. I den anledning henvender vi Os til alle opdragere og til alle dem, der er ansvarlige for det almene vel i samfundet og henleder opmærksomheden på nødvendigheden af at skabe et gunstigt klima for opdragelse til renhed. Derigennem kan den sande frihed sejre over hæmningsløsheden ved at den etiske orden respekteres.

Alt, hvad der i de moderne meddelelsesmidler er med til at ophidse sanserne og nedbryde den etiske orden, samt enhver form for pornografi eller vovede film bør fremkalde en offentlig og enstemmig reaktion hos alle, der er ivrige for at fremme kulturen og forsvare menneskeåndens højeste værdier. Det hører ingen steder hjemme at ville retfærdiggøre en sådan afsporing med, at den skulle være nødvendig for kunst eller videnskab, eller med, at staten i denne sag må respektere den enkeltes frihed.

Opfordring til regeringerne

23. Til regeringerne, som bærer hovedansvaret for det almene vel og har mulighed for virkelig at drage omsorg for det etiske niveau i samfundet, siger Vi: Tillad ikke, at den etiske standard forringes i jeres folk, og at en praksis, der er i modstrid med den lov, der er skrevet i menneskets inderste væsen og med Guds lov, trænger ind i samfundets urcelle: familien. Det er ad en ganske anden vej, at de offentlige myndigheder kan og må bidrage til løsning af overbefolkningsproblemet, nemlig ved en fremsynet familiepolitik og ved en klog opdragelse af befolkningen - en opdragelse, som respekterer den etiske lov og borgernes frihed.

De sande løsninger

Vi er helt klar over de alvorlige vanskeligheder, som de offentlige myndigheder står over for på dette område, fremfor alt i udviklingslandene. Vor rundskrivelse *Populorum progressio* ("Folkenes fremskridt") er viet dette vigtige anliggende. Men Vi gentager med Johannes XXIII: "Sådanne vanskeligheder overvindes ikke ved at anvende metoder og midler, som er mennesket uværdige og kun begrundes ud fra en rent materialistisk opfattelse af mennesket og dets liv. Den rigtige løsning findes alene i en økonomisk udvikling og et socialt fremskridt, der respekterer og fremmer de ægte menneskelige værdier hos den enkelte og hos samfundet".

Det ville være meget uretfærdigt at gøre Guds forsyn ansvarlig for det, som tværtimod skyldes svigtende klogskab hos de styrende, manglende sans for social retfærdighed, nationalistisk handelspolitik eller egoistisk forsømmelighed, når det gælder om at påtage sig de nødvendige anstrengelser og ofre for at hæve levestandarden for hele befolkningen i et

land. Måtte alle ansvarlige myndigheder - som det heldigvis allerede er tilfældet visse steder - stadig på ny med alle kræfter tage fat på opgaven! Måtte den gensidige hjælp til alle medlemmer af menneskehedens store familie stadig øges! Her er et næsten ubegrænset arbejdsfelt for de store internationale organisationer.

Appel til forskerne

24. Vi ønsker på dette sted at rette en appel til forskerne. De kan nemlig give et vægtigt bidrag til gavn for ægteskabet og familien og til fred i samvittigheden, hvis de med forenede kræfter forsøger ad videnskabelig vej at klarlægge de forskellige betingelser for en etisk forsvarlig fødselsregulering. Det er især ønskeligt, hvad allerede Pius XII har givet udtryk for, at det må lykkes lægevidenskaben at give et tilstrækkeligt sikkert grundlag for en fødselsregulering, der bygger på den naturlige rytme i forplantningsevnen (nr. 16). På den måde kan videnskabsmændene - især de katolske - ved deres indsats medvirke til at påvise, at det er rigtigt, når Kirken lærer, "at der ikke kan eksistere nogen virkelig modsætning mellem de love, Gud har givet for at styre livets videregivelse og dem, Han har givet for at fremme en sand ægteskabelig kærlighed".

Til de kristne ægtefolk

25. Nu henvender vi os mere direkte til alle og fremfor alt til dem, som Gud har kaldet til at tjene ham i ægteskabet. Samtidig med, at Kirken forkynder Guds lovs ufravigelige krav, forkynder den frelsen og åbner gennem sakramenterne vej til nåden, som gør mennesket til en ny skabning, i stand til i kærlighed og sand frihed at svare til sin Skabers og Frelsers plan og til at finde Kristi åg let (Matt 11,30).

Derfor skal de kristne ægtefolk i lydighed mod hans røst huske på, at deres kristne kald, der tog sin begyndelse i dåben, senere er udfoldet og styrket i ægteskabets sakramente. Der "styrkes og ligesom indvies" ægtefællerne til trofast at opfylde deres pligter, virkeliggøre deres kald til fuldkommenhed og aflægge deres særlige kristne vidnesbyrd over for verden. Dem har Kristus betroet den opgave at synliggøre for menneskene, hvor hellig og samtidig mild den lov er, der inddrager ægtefællernes gensidige kærlighed i et samarbejde med Guds kærlighed, Han, der er menneskelivets ophav.

Vi har under ingen omstændigheder til hensigt at skjule de af og til alvorlige vanskeligheder, der er forbundet med kristne ægtefællers liv. For dem, som for alle gælder det, at "den port er snæver og den vej er trang, som fører til livet." (Matt 7,14) Men håbet om dette liv skal oplyse deres vej, imedens de modigt stræber efter "at leve besindigt, retskaffent og gudfrygtigt i den nuværende verden," vel vidende, "at denne verdens skikkelse forgår" (1. Kor 7,31).

At søge tilflugt til Guds barmhjertighed

Derfor skal ægtefællerne indstille sig på at gøre de nødvendige anstrengelser hjulpet af troen og håbet, der "ikke gør til skamme, for Guds kærlighed er udgydt i vore hjerter ved Helligånden, som blev givet os." (Rom 5,5) De skal med udholdenhed og bøn påkalde Guds hjælp. Fremfor alt skal de øse af nådens og kærlighedens kilde i nadveren. Og skulle synden endnu have tag i dem, skal de ikke tabe modet, men ydmygt og udholdende tage deres tilflugt til Guds barmhjertighed, som skænkes dem i bodens sakramente. De kan på denne måde til sidst nå det ægteskabelige livs fuldkommenhed efter apostlen Pauli ord: "I mænd! elsk jeres hustruer, ligesom Kristus elskede Kirken ... Mændene bør elske deres hustruer som deres egne legemer; den som elsker sin hustru, elsker sig selv. Ingen har jo nogensinde hadet sit eget kød, men han giver det føde og har omhu for det, ligesom Kristus for Kirken . . . Den hemmelighed, der ligger heri, er dyb, jeg sigter hermed til Kristus og Kirken. Dog skal også I hver især elske jeres hustru som jer selv; og en hustru skal have respekt for sin mand (Ef 5,25, 28-29, 32-33).

Familiens apostolat

26. Et meget værdifuldt resultat af ægtefællers standhaftige overholdelse af Guds lov er, at de ofte føler trang til at gøre andre delagtige i deres erfaringer. Dette er en ny og meget bemærkelsesværdig form for apostolat inden for lægfolkets egne rækker. Her tager jo ligestillede sig af hinanden, idet ægtefæller virker som apostle blandt andre ægtefæller og tilbyder sig som vejledere. Det er et apostolat, som der ubestrideligt er et ganske særligt behov for i dag.

Til læger og sundhedspersonale

27. Vi har stor respekt for læger og deres medarbejdere, som i udøvelsen af deres gerning er mere optaget af de meget store krav, som deres kristne kald stiller til dem, end af tanken på personlige interesser. Det skal også i fremtiden være dem magtpåliggende at fremme de resultater, som tro og sund fornuft har ført dem frem til, og de skal gøre, hvad de kan, for at udbrede forståelse og respekt for disse resultater inden for deres virkefelt. De skal endvidere betragte det som deres kaldspligt at tilegne sig al den viden, der er nødvendig på dette vanskelige område, for at kunne give de ægtefæller, som henvender sig til dem, de kloge råd og de sunde retningslinier, som med rette forventes af dem.

Til præsterne

28. Kære præster. Da det er jeres kald at være rådgivere og åndelige vejledere for de enkelte troende og for familierne, henvender Vi Os nu tillidsfuldt til jer. I har som jeres første opgave - især I, som underviser i moralteologi - at give en utvetydig fremstilling af Kirkens lære om ægteskabet. I udøvelsen af jeres gerning skal I være de første til at give et eksempel på loyal tilslutning - indadtil og udadtil - til Kirkens læremyndighed. I ved jo godt, at det ikke i første række er de anførte grunde, som forpligter til denne tilslutning, men Helligåndens lys, som især biskopperne nyder godt af, for at de kan gøre rede for sandheden. I ved også, at det er af allerstørste betydning for fred i samvittigheden og for det kristne folks enhed, at alle - i sager som angår etik og tro - holder sig til Kirkens læremyndighed og taler samme sprog. Vi gentager derfor af hele Vort hjerte apostlen Paulus' indtrængende ord: "Jeg formaner jer, brødre, ved vor Herre Jesu Kristi navn, at I skal være indbyrdes enige, og at der ikke må være splittelser blandt jer, men at I skal være fuldt ud forenede i samme sind og samme overbevisning" (1.Kor 1,10).

Kærlighed og tålmodighed

29. At forkynde Kristi frelsebringende lære uafkortet er et enestående udtryk for kærlighed til menneskene; den skal dog altid være forenet med den tålmodighed og godhed, som Kristus selv viste, da han talte og virkede her. Han kom ikke for at dømme verden, men for at frelse den (Joh 3,17); derfor var Han nok streng i sin fordømmelse af synden, men barmhjertig over for syndere. Derfor skal ægtefæller, som kommer med deres vanskeligheder, finde en genklang af Kristi stemme og hans kærlighed i præstens ord og forstående holdning.

Tal altså, kære præster, uden frygt og vær overbevist om, at Guds ånd, som støtter Kirkens læremyndighed i dens gerning, også vil oplyse de troendes hjerter og indbyde dem til at sige ja til Kirkens lære. Lær ægtefolk, hvor nødvendigt det er at bede; opdrag dem til at modtage alterets og bodens sakramente hyppigt og med inderlig tro og til aldrig at miste modet på grund af egen svaghed.

Til biskopperne

30. Kære brødre i bispeembedet, med hvem Vi i særlig grad deler ansvaret for Gudsfolkets åndelige vel. Det er jer, Vi med respekt og kærlighed henvender os til ved slutningen af denne rundskrivelse. Til jer alle retter Vi en indtrængende opfordring: Tag energisk og ufortøvet fat på - sammen med jeres medarbejdere, præsterne og jeres troende - at værne om ægteskabet og dets hellighed, for at det ægteskabelige liv stadig må udvikle sig, så det når sin menneskelige og kristne fuldkommenhed! Anse denne opgave som en af jeres største og mest ansvarsfulde i vor tid. Som I selv ved, kræver denne opgave en præstelig indsats på alle menneskelivets områder såvel på det økonomiske som på det uddannelsesmæssige og det samfundsmæssige.

Kun når der samtidig sker en forbedring på alle disse områder, vil det være muligt at gøre forældres og børns liv i familiens skød ikke blot mere tåleligt, men også lettere og gladere, og tilværelsen i det menneskelige samfund vil i troskab mod Guds tanke med verden blive rigere gennem broderlig kærlighed og sikrere gennem sand fred.

31. Kære brødre, kære sønner og alle I, som er af god vilje: det er en stor gerning, vi kalder jer til på opdragelsens, fremskridtets og kærlighedens område. Vi støtter os til Kirkens sikre lære, som Peters efterfølger sammen med sine brødre i bispeembedet er sat til at bevare og fortolke. Vi er dybt overbevist om, at det virkelig er en stor gerning - for verden såvel som for Kirken - fordi mennesket ikke kan finde den sande lykke, som det higer efter af hele sit hjerte, med mindre det respekterer de love, Gud har indskrevet i dets inderste væsen, og som det skal overholde med forstand og kærlighed.

Over denne gerning og over jer alle, ganske særligt over ægtefolk nedkalder Vi den rigeste nåde fra Gud, som er hellig og barmhjertig. Som pant herpå giver Vi jer vor apostolske velsignelse.

Givet i Rom ved Sankt Peter på apostlen Jakobs fest, den 25. juli i året 1968, i Vort pontifikats 6. år.

PAUL VI